

Úgy érezzük, hogy városi ellátás esetében egy kiépülő korszerű fiókkönyvtári hálózatnak kiegészítője lehet a mozgókönyvtár. Tudomásul kell venni azonban, hogy csak az állandó fiókkönyvtárak képesek 4—5 ezres településrészek színvonalas könyvtári ellátására. A működési feltételek javításával párhuzamosan városunkban a tervek szerint a könyvtárhasználók mintegy felét változatlanul a fiókkönyvtárak fogják ellátni.

Mivel a városfejlesztés során szilárd útburkolatot kapnak a külterületi utcák, a városi könyvtár javasolta: az útvonalat úgy alakítsák ki, hogy gyűrűként fogja közre a fiókkönyvtári hálózatot. Ez esetben a felszabaduló napokon a bibliobusz felkereshetné a budai járás környező településeit, Diósd, Törökbálint, Tárnok, Sóskút, Pusztázámor könyvtárilag ellátatlan területeit is.

Az elmondottak, úgy érezzük, elegendő alapot adnak arra, hogy újrafogalmazzuk és tisztázzuk a bibliobuszról kialakult nézeteket. A mozgókönyvtári munka ugyanúgy megkívánja a teljes odaadást, s éppen ezért — hogy a cikkünk címében feltett kérdésre egyértelmű választ adhassunk — nem lehet csupán mellékes, járulékos elemként kezelni.

Lehet, hogy írásunk kezdeti állapotot vázol, mégis, az eddigi mozgókönyvtárakról szóló írások ismeretében könyvtárosoknak és fenntartóknak egyaránt arra kell törekedniük, hogy ez a *jelenség* ne legyen *törvénytörő*, különben a mozgókönyvtár még sokáig *kuriózum* marad.

Harmat Béla

Folyamatosság — kétféleképpen

Az egyik. Csaknem egy évtizede, 1974 tavaszán, röviddel nyugalmomba vonulása előtt beszélgettünk a *Kaposvári Fonoda* (ma Pamutfonóipari Vállalat) igazgatójával, *Róna Imrével*. Bevalljuk: sajnáltuk, hogy lezárul az üzemi közművelődés fejlesztésének területén is sikeres, eredményekben gazdag életpályájának aktív szakasza, és kérdéseink mögött szorongás is meghúzódott. A könyvtár jövőjét, az ország egyik kiemelkedő teljesítményt nyújtó szakszervezeti könyvtárának további sorsát féltettük a „gazda” személyének megváltozásától. A tét nem volt csekélység: az 1800 dolgozót foglalkoztató üzem nyolcvan négyzetméter alapterületű, szépen és korszerűen berendezett könyvtárhelyiségében már akkor 14 ezer kötet (dolgozónként 7,7) várta az olvasókat 46 folyóirat társaságában. Továbbá: A kitűnő könyvtáros, *Illés Ferencné* lelkes munkájának s nem utolsósorban a gazdasági és a szakszervezeti vezetők segítőkészségének eredményeként 1974-ben a könyvtár a dolgozók 76,2 százalékát rendszeres olvasójának mondhatta. Kiemelkedő eredmény volt ez, s ma is annak számítana, hiszen az országos mutató jelenleg 30 százalék körül van. — Mi volt a szerepe mindebben az üzem igazgatójának? Az, hogy hitte és vallotta: igazán jó szakember, olyan, aki a gyorsan változó körülmények között is képes megállni helyét a munkapad, a rajz- vagy az íróasztal mellett, csak művelt ember lehet. E felismerés vezérelte, amikor tágas helyiséget adott a könyvtárnak, amikor rendszeres

anyagi támogatással lehetővé tette, hogy egy-egy dolgozóra (1974-ben!) nyolc fillér híján 17 forint könyvbeszerzési összeg jusson. Mindezekről bőven szóltunk lapunk 1974. májusi számában. Bár mostani célunk nem a múlt felidézése, annyit el kell még mondanunk, hogy a beszélgetésen akkor jelen volt *Bayer Nándor* igazgatóhelyettes is, akiről tudtuk, hogy rövidesen Róna Imre helyére lép, s aki „mindenben a távozó igazgató tanítványának” vallotta magát. Abban nem voltunk bizonyosak: a termelés napi gondjai között is befér majd e „mindenbe” a gondoskodás a könyvtárról — az eddigi hőfokon?

Ismét Kaposváron. 1982 ősze van, s beszélgetésre vagyunk hivatalosak a Pamutfonógyár igazgatójához. Tudni szeretnénk, miként látja a könyvtár, az olvasás és vele kapcsolatban a saját szerepét háta mögött a csaknem egy évtizednyi irányító munkával.

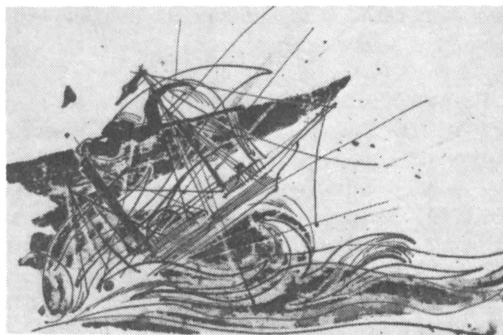
— Nemcsak hivatalból, a minden gazdasági vezetőre egyaránt kötelező közművelődési határozatok, döntések nyomán tekintem fontosnak az olvasást, a könyvtárhasználatot — választott kérdéseinkre —, hanem, mert magam is könyvszerető, olvasó ember vagyok. Az is világos számomra, hogy a könyvtár tevékenysége *meghatározóan* fontos az üzem művelődési életében. Ugyanakkor része is annak. Gyárunk az elmúlt években hétszer volt élüzem, új munkamódszereket vezettünk be, s ez a jövőben is mind gyakrabban megismétlő-

dik. Kellenek tehát a *kiművelt emberfők*. Abban is az elődöm idején bevált gyakorlathoz tartom magam, hogy munkatársaim, a középvezetők szintén ismerjék és saját területükön segítsék a dolgozók művelődését, elsősorban az olvasást, a könyvtárhazsnálatot. S ők ezt örömmel meg is teszik. Hogyan alakult ki bennük ez a szemlélet? Az újak előtt ott lebeg elődeik példája. Előbb-utóbb *mindenki átítatódik a kultúra szeretetével*. Nálunk „ámentődött” a szakszervezeti mozgalom hőskorából és tovább él bennünk a kulturális sikerek fölötti örömrzés is, az például, hogy *büszkék vagyunk szép könyvtárunkra*. Az elmúlt esztendőben persze létrejöttek és működnek a helyi művelődési szervek. Az éves terveket a *művelődési bizottság* készíti el, s minden hónap elején leteszik asztalomra jelentésüket a végzett munkáról, az esedékes tennivalók listájával együtt. Ennek következtében közművelődési tájékozottságom, beleértve a könyvtáruget is, mindig naprakész. Mindez azonban nem elég. Ha csak tehetem, részt veszek a kulturális megmozdulásokon. S nem is csupán a személyes példamutatás kedvéért, hiszen magam is örülök például az író-olvasó találkozóknak. Ezeknek és a többi rendezvénynek a sikere azon áll vagy bukik, hogy létező igények kielégítését szolgálják-e. Ilyenkor vizsgálunk a tervkészítők: jó volt-e az előzetes igényfelmérés.

Gondok? Éppen a dinamikus állományfejlesztés eredménye, hogy zsúfoltak a könyvtár polcai, nincs hely az új könyvek befogadására. Nagyobb helyiségre mostanában nem is gondolhatunk, ezért átmeneti megoldásként azt fontolgatjuk, hogy a ritkán keresett könyveket kiemeljük helyükről, és az üzembn raktározzuk őket (már van döntés a helyiségről). További polcokat szabadítunk fel azzal, hogy a leányotthonunkban működő letéti könyvtár állományát duplájára, 2 ezer kötetesről 4 ezresre növeljük. A könyvtár gazdag olvasmánykínálatát mindenképpen fenn kell tartanunk: ennek alapfeltétele, hogy az állománygyarapításra fordított összeg nyomon kövesse, kiegyenlítse a könyvárak emelkedését.

Ami a könyvtáros személyét illeti: a Pestre költözött Illésné méltó utódát nem sikerült azonnal megtalálnunk. Mostani könyvtárosunk azonban, bár csak könyvtárkezelői tanfolyamot végzett — meg kell tehát szereznie az önálló könyvtár vezetéséhez szükséges szakmai ismereteket —, eddigi lelkes munkájával bizonyította: az utódlás kérdését megoldottnak tekinthetjük.

Hitelesítik-e a Pamutfonógyár könyvtári mutatói az elhangzottakat? — kérdeztük ezek után *Gelencsér Istvántól*, a kaposvári SZMT Központi

Könyvtár igazgatójától. A válasz: 1981-ben a gyár dolgozóinak 83,7 százaléka volt a könyvtár rendszeres olvasója. Ez olyan magas részvételi arány, amely magyarázatot kíván. Van is magyarázat. Mindenekelőtt az, hogy ebben az évben minden egyes dolgozó után 32,40 forint összegért vásároltak új könyvet. Az állományból egy-egy dolgozóra 18,6 kötet könyv jut. Más oldalról viszont a kölcsönzött kötetek száma is hitelesít. Ez 30 ezer volt, olvasónként 28 kézbe vett könyv. Az olvasók tehát egyrészt jelzik „létezésüket”, másrészt élnek a gazdag könyvválaszték nyújtotta olvasási lehetőségekkel.

Kár volt tehát aggódnunk 1974-ben a könyvtár jövőjéért az igazgatói poszt változása miatt. Bayer Nándor átvette a stafétabotot elődjétől. A folyamatosság megszakítatlan. . .

A másik. A Somogy megyei szakszervezeti könyvtárhálózat 1981—1985-ös fejlesztési programjában olvassuk: „önálló helyiséget kell juttatni. . . a *Kaposvári Ruhagyár* szakszervezeti könyvtárának”. — Ez azt jelenti, hogy. . . — kérdeznénk Gelencsér Istvántól. — Azt jelenti, hogy az 1974 óta eltelt nyolc év alatt a Ruhagyár könyvtárának helyzete semmit sem változott — válaszolja, meg sem várva, hogy kérdésünket megfogalmazzuk. Pedig, mint mondja, 1974-ben, miután a *Könyvtáros* cikke nyomán a megyei sajtó is foglalkozott a ruhagyári könyvtár sanyarú helyzetével, egy pillanatra úgy tűnt, lesz változás. Az illetékes párt- és szakszervezeti vezetők jelenlétében a vállalat igazgatója tárgyalta az SZMT Központi Könyvtár igazgatójával a tennivalókról. Aztán lényegében semmi sem történt. . .

Sorra vesszük, mi *nem valósult meg* az 1974-es beszámolóinkban közölt hiánylistán felsoroltakból:

Máig sincs önálló *könyvtárhelyiség*. A könyveket a tanácsteremben, zárt szekrényekben, több sorban „tárolják”. Ide vagy beléphet az olvasó

vagy nem, aszerint, foglalt-e a terem, vagy — szerencséjére — éppen üres.

Főfoglalkozású könyvtáros? Már jó ideje egy „bújtatott státusú” festőművész. (Aki látogatásunk idején éppen hosszú ideje betegállományban volt.) Semmilyen könyvtárosi végzettsége nincs, de nem is „szívügye”, jönnek-e könyvért az emberek (ha egyáltalán nyitva találják a könyvtárt). Ne feledjük: 2000 dolgozót foglalkoztató üzembről van szó, itt kötelező a főfoglalkozású könyvtáros alkalmazása. Kötelező?!

Könyvbeszerzés? 1981-ben egy-egy dolgozóra 3 forint 50 fillér összegű könyvvásárlás jutott (alig tizede a Pamutfonógyárban könyvvásárlásra fordított összegnek). 1982-ben viszont az utolsó negyedév kezdetéig még *egyetlen fillért sem költöttek könyvek vásárlására*. Mindehhez tegyük hozzá, hogy Müller László, a gyár igazgatója ma ugyanúgy nem engedi meg, hogy a könyvtáros szerződést kössön bármilyen összeg erejéig a *Könyvtárellátóval*, mint bármikor korábban.

S végül következzenek a mindent leleplező „működési” mutatók! Bár, mint utóbb kiderült, ezek sem egészen „precízek”. 1981-ben a vállalat csaknem 2000 dolgozójának mintegy 20,3 százaléka volt könyvtári tag. Ez az arány 400 beiratkozott olvasót jelent. Az 1974-es 9,3 százalékhöz képest ez fejlődés, bár még mindig jócskán elmarad az országos átlagtól. Csakhogy... Rövid ideig tartó felfutás volt ez, két, sajnos csupán átmeneti időre alkalmazott könyvtáros lelkiismeretes munkájának tisztavirág-életű eredménye. Hogy mennyire nem lehet szó 20 százalékos olvasói gárdáról, az is bizonyítja, hogy 1981-ben mindössze 712 alkalommal keresték fel a könyvtárt és 1548 kötetet kölcsönöztek, ami 400 olvasóra átszámítva szerintünk nem egészen 2 látogatást és 3,9 kölcsönzött kötetet jelent. Egy egész évben: Nem kevés ez egy kicsit?

A teljességhez hozzátartozik, hogy — miként 1974-ben — ezúttal is beszélgettünk mindazokkal, akiknek a Ruhagyárban hivatalból közük van a művelődésügyhöz, így a könyvtárügyhöz is. Nemigen látjuk értelmét annak, hogy jegyzőkönyvi részletességgel beszámoljunk arról, ki mit mondott, milyen álláspontot képviselt ezen a beszélgetésen. A lényeg az, hogy a helyi szakszervezeti vezetők, hozzájuk számítva a vállalati művelődési bizottság (kilépőben levő) titkárát is — amennyire ezt a beszélgetésen elhangzottakból megállapíthattuk — magukénak érzik a könyvtárral kapcsolatos gondokat, segítenének is, de hát... Az igazgatói elzárkózás falán nincs mód

áttörni! Egy példa: A művelődési bizottság titkára elmondotta, hogy az egyik — sajnos csak ideiglenesen alkalmazott — könyvtáros a saját elhatározásából írásba foglalta tervét a könyvtár helyiség-gondjának megoldására, s ezt a javaslatot a vállalati művelődési bizottság továbbította az igazgatónak. Még csak elutasító választ sem kapott...

Egyébként, akárcsak nyolc évvel ezelőtt, most is a főkönyvelő (a jelenlegi!) képviselte a beszélgetésen az igazgatót, akinek (az utolsó percben) ezúttal sem adatott meg a lehetőség, hogy részt vehessen a könyvtár sorsáról folyó beszélgetésen. A főkönyvelő szavai nyomán az volt az érzésünk, hogy egykori elődjét hallgatjuk. Teljes tájékozatlanság a könyvtár funkciójával, fontosságával, az olvasás jelentőségével szemben! Magatartása abban is kísértetiesen megegyezett elődjével, hogy — szeretnénk hinni — érveink hatására végül azzal a homályos „kinyilatkoztatással” igyekezett megnyugtatni a jelenlevőket, hogy „jőjjünk össze néhány év múlva, s akkor nézzük meg, hová fejlődött a könyvtár”. Ezt talán még el is lehetne fogadni, ha másra nem, hát arra gondolva, hogy *múlik az idő, senki sem marad örökre a helyén*, s mások esetleg másként látják ugyanazokat a dolgokat... A főkönyvelő nyomban el is árulta, hogy már felvettek egy könyvtár szakon (nem tudta, hol) végzett fiatalembert, 1983 januárjától ő vezeti a könyvtárt. Majd, nehogy örülni kezdjünk, gyorsan hozzátette: főállásban közművelődési előadó lesz, e mellett végzi a könyvtárosi munkát... Hogy az efféle másodrendűvé degradált könyvtárosi munkakör milyen „tevékenységbe” szokott torkollni, azt felesleges ecsetelnünk. Persze Gellencsér István s (kéretlenül) e sorok írója is a bejelentés hallatán nyomban felsorakoztatott minden érvet, hogy fordított sorrendűvé változtassák e döntést. Nem sikerült — legalábbis a beszélgetés során nem. Mert szilárd meggyőződésünk, hogy az SZMT Központi Könyvtár igazgatójának — más fórumokon is — lesz még szava e tervhez. Utóvégre több mint negyedszázada annak, hogy a szakszervezeti könyvtárügyet normatív alapokra helyezték, sőt időről időre a működési normákat a bekövetkezett változásokhoz, a fejlődéshez igazítják. S tudomásunk szerint ezek minden üzemben egyaránt kötelezőek. Meddig lesz kivétel a Kaposvári Ruhagyár?

„...a Kaposvári Ruhagyárban nincs könyvtár” — ezzel a megállapítással zártuk beszámolóinkat 1974-ben. Ma sincs ott könyvtár. Sajnos, ez is egyfajta folyamatosság...

Simay Norbert